

Justitieutskottets betänkande**1981/82: 19****om ändringar i rättshjälpslagen m. m. (prop. 1981/82: 28 delvis jämte motioner)****Propositionen m. m.**

I proposition 1981/82: 28 har regeringen (justitiedepartementet) efter hörande av lagrådet föreslagit riksdagen att anta i propositionen framlagda förslag till

1. lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429),
2. lag om ändring i lagen (1981: 830) om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429),
3. lag om ändring i rättegångsbalken.

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisar utskottet till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 12.

I detta betänkande behandlar utskottet de ovan nämnda lagförslagen utom såvitt avser 8 § första stycket 7, 34 och 49 b §§ i förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen. Utskottet avser att efter remissbehandling ta upp förslagen i sistnämnda delar i ett senare betänkande. I detta betänkande behandlar utskottet också den under allmänna motionstiden 1981 väckta motionen 1980/81: 1179 av Anders Gernandt m. fl. (c, fp, m) om rättshjälpen vid tekniska utredningar i miljöskadefall och – i de delar de avser i detta betänkande behandlade delar av propositionen – de med anledning av propositionen väckta motionerna 1981/82: 79 av Lisa Mattson m. fl. (s), 1981/82: 83 av Kurt Hugosson (s), 1981/82: 85 av Inger Lindquist m. fl. (m) samt 1981/82: 86 av Lars Werner m. fl. (vpk). Motionsyrkandena redovisas på s. 9–11.

De lagförslag som är fogade vid propositionen har följande lydelse.

1 Förslag till

Lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)

Härigenom föreskrivs i fråga om rättshjälpslagen (1972: 429)¹ dels att 8, 9, 9 a, 12, 16, 22 och 34 §§ skall ha nedan angivna lydelse, dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 49 b §, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

8 §

Allmän rättshjälp får ej beviljas

1. i angelägenhet som skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp,

2. den som är bosatt utom riket, om han ej är svensk medborgare eller om särskilda skäl ej föreligger för rättshjälp,

3. näringsidkare i angelägenhet som uppkommit i hans näringsverksamhet, om ej skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till verksamhetens art och begränsade omfattning, hans ekonomiska och personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt,

4. i fråga om anspråk som överlåtits till den rättssökande, om överlåtelsen kan antagas ha ägt rum i syfte att åstadkomma fördel vid prövning av begäran om rättshjälp,

5. för upprättande av självdeklaration,

5. för upprättande av självdeklaration, äktenskapsförord eller testamente,

6. i mål om boskillnad enligt 9 kap. 2 § giftermålsbalken,

7. om frågan om rättshjälp kan anstå till dess en annan rättslig angelägenhet, vari anspråket stöder sig på väsentligen likartad grund, har avgjorts slutligt,

6. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

8. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp ej skall beviljas.

Under förutsättning av ömsesidighet kan regeringen förordna att medborgare i viss främmande stat i fråga om allmän rättshjälp skall vara likställd med svensk medborgare.

¹ Lagen omtryckt 1979: 240.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Vid allmän rättshjälp betalar staten kostnaderna i den rättsliga angelägenhet som rättshjälpen avser.

Såsom kostnad för rättshjälpen anses den rättssökandes kostnad för

1. biträde som varit behövligt för tillvaratagande av den rättssökandes rätt,

2. bevisning vid allmän domstol, bostadsdomstolen, marknadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt samt nödvändig utredning i angelägenhet, som kan komma under sådan domstols prövning eller som skall prövas av skiljemän,

3. utredning i angelägenhet som skall prövas av förvaltningsdomstol eller förvaltningsmyndighet om utredningen är skäligen påkallad för tillvaratagande av den rättssökandes rätt och ej kan erhållas genom myndigheten,

4. resa och uppehålle för den rättssökande eller hans ställföreträdare och för vårdare eller annan, som måste anlitas i samband med inställelse inför domstol eller annan myndighet, om personlig inställelse ålagts, eller i samband med inställelse för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken eller läkarundersökning enligt 21 kap. 10 § samma balk,

5. tilläggsavgift som utgår enligt
exekutionsavgiftskungörelsen
(1971:1027),

5. avgift som utgår för ansökan
enligt expeditionskungörelsens
(1964:618) avgiftslista, avdelning
II, samt särskild avgift som skall
betalas enligt förordningen
(1981:000) om utsökningsavgifter,

6. vad av allmänna medel utgått i ersättning för översättning eller i ersättning enligt 4 eller 5 § lagen (1958:642) om blodundersökning m. m. vid utredning av faderskap eller enligt föreskrift i rättegångsbalken eller 3 § första stycket nämnda lag för bevisning som rätten själv månt föranstaltat om,

7. skiftesman som av domstol förordnats att verkställa bodelning med anledning av äktenskapsskillnad eller boskillnad,

8. medling enligt 42 kap. 17 § rättegångsbalken.

Såsom kostnad för bevisning enligt andra stycket 2 anses ej den rättssökandes kostnad för blodundersökning eller annan undersökning rörande ärftliga egenskaper i mål om faderskap enligt 3 kap. föräldrabalken.

9a §

Den som beviljats allmän rättshjälp är i målet eller ärendet befriad från avgift för *ansökan och för expedition* enligt expeditionskungörelsens (1964:618) avgiftslista, avdelningarna I och II samt avdelning III under rubriken Utsökning m. m. Avgiftsfriheten för expedition gäller endast i den mån expeditionen är erforderlig för den rättssökande. Avgiftsfriheten gäller ej i fråga om sådan expedition som utfärdas en-

Den som beviljats allmän rättshjälp är i målet eller ärendet befriad från avgift för expedition enligt expeditionskungörelsens (1964:618) avgiftslista, avdelningarna I och II samt avdelning III under rubriken Utsökning m. m. Avgiftsfriheten för expedition gäller endast i den mån expeditionen är erforderlig för den rättssökande. Avgiftsfriheten gäller ej i fråga om sådan expedition som utfärdas endast på sär-

Nuvarande lydelse

dast på särskild begäran, om icke expeditionen begäres innan avgörandet i huvudsaken vunnit laga kraft.

Den som beviljats allmän rättshjälp i angelägenhet som lett till verkställbart avgörande eller i mål om verkställighet är befriad från skyldighet att förskjuta och betala utsökningsavgift och försäljningsavgift enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027).

Kostnader för kungörelse i mål eller ärende vid allmän domstol, bostadsdomstolen, arbetsdomstolen eller krigsrätt skall, såvitt de belastar den som beviljats allmän rättshjälp, utgå av allmänna medel.

12 §²

Överstiger ej den rättssökandes beräknade årsinkomst ett gränsbelopp som motsvarar två gånger det basbelopp som anges i 6 § första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften *en och en halv procent* av basbeloppet, jämnad till närmast lägre tiotal kronor. Maximibeloppet får nedsättas om särskilda skäl föreligger.

Är inkomsten högre än som anges i första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften

en tjugofemtedel av den del av den rättssökandes inkomst som överstiger två men ej tre gånger basbeloppet,

en tjugondel av den del av inkomsten som överstiger tre men ej fyra gånger basbeloppet,

Föreslagen lydelse

skild begäran, om icke expeditionen begäres innan avgörandet i huvudsaken vunnit laga kraft.

Den som beviljats allmän rättshjälp i angelägenhet som lett till verkställbart avgörande, *ansvarar inte för grundavgift och försäljningsavgift enligt förordningen (1981:000) om utsökningsavgifter. Detsamma gäller den som har beviljats allmän rättshjälp i ett mål om verkställighet.*

Överstiger ej den rättssökandes beräknade årsinkomst ett gränsbelopp som motsvarar två gånger det basbelopp som anges i 6 § första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften *två procent* av basbeloppet, *varvid avrundning skall ske* till närmast lägre tiotal kronor. Maximibeloppet får sättas ned om det finns särskilda skäl. Beloppet får dock inte understiga *en procent* av det basbelopp som nyss har nämnts, med avrundning till närmast lägre tiotal kronor, såvida det inte är uppenbart att den rättssökande saknar *möjlighet att betala en så stor avgift.*

Är inkomsten högre än som anges i första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften *den avgift som utgår enligt första stycket ökad med*

en tjugofemtedel av den del av den rättssökandes inkomst som överstiger två men ej tre gånger basbeloppet,

en tjugondel av den del av inkomsten som överstiger tre men ej fyra gånger basbeloppet,

² Senaste lydelse 1981: 5.

Nuvarande lydelse

en femtondel av den del av inkomsten som överstiger fyra men ej fem gånger basbeloppet,

en tiondel av den del av inkomsten som överstiger fem men ej sex gånger basbeloppet,

en femtedel av den del av inkomsten som överstiger sex men ej sju gånger basbeloppet,

hälften av den inkomst som överstiger sju men ej åtta gånger basbeloppet.

Vid tillämpning av andra stycket iakttages att inkomsten *jämnas* till närmast lägre tusental kronor, att maximibeloppet *jämnas* till närmast lägre tiotal kronor *och att lägsta maximibeloppet utgör en och en halv procent av basbeloppet, jämnad till närmast lägre tiotal kronor.*

Allmän rättshjälp får, om ej annat följer av 17 §, beviljas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå, om den rättsliga angelägenheten avser

äktenskapsskillnad
boskillnad

underhållsbidrag till make eller barn

faderskap till barn
vårdnad
umgängesrätt

upprättande av äktenskapsförord eller testamente.

Advokat eller biträdande jurist på advokatbyrå får ej bevilja allmän rättshjälp för verkställighet av avgörande om underhållsbidrag, vårdnad eller umgängesrätt. Ej heller får advokat eller biträdande jurist bevilja allmän rättshjälp

1. om den rättssökande är dödsbo,
2. om den rättssökande är bosatt utom riket,
3. om den rättsliga angelägenheten skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket.

Föreslagen lydelse

en femtondel av den del av inkomsten som överstiger fyra men ej fem gånger basbeloppet,

en tiondel av den del av inkomsten som överstiger fem men ej sex gånger basbeloppet,

en femtedel av den del av inkomsten som överstiger sex men ej sju gånger basbeloppet,

hälften av den inkomst som överstiger sju men ej åtta gånger basbeloppet.

Vid tillämpning av andra stycket iakttages att inkomsten *avrundas* till närmast lägre tusental kronor *och att maximibeloppet avrundas till närmast lägre tiotal kronor.*

16 §

Allmän rättshjälp får, om ej annat följer av 17 §, beviljas av advokat eller av biträdande jurist på advokatbyrå, om den rättsliga angelägenheten avser

äktenskapsskillnad
boskillnad, *dock inte enligt 9 kap. 2 § giftermålsbalken*

underhållsbidrag till make eller barn

faderskap till barn
vårdnad
umgängesrätt.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §

Biträde, skiftesman och medlare har rätt till skäligen ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

Biträden, skiftesmän och medlare har rätt till den ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som visas ha varit skälig för att utföra uppdraget. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

Har biträde, skiftesman eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningsbestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda skäl, får ersättningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till skiftesman fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

34 §

Allmän rättshjälp skall upphöra om

1. rättshjälpsavgift ej erlägges enligt 27 §,
2. den rättssökande lämnat oriktig uppgift och rättshjälp ej skulle ha beviljats om riktig uppgift lämnats,
3. den rättssökande uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnat oriktig uppgift, som varit ägnat att leda till befrielse från eller till för låg rättshjälpsavgift,
4. den rättssökande ej längre kan anses ha befogat intresse av att få sin sak behandlad, eller
5. de ekonomiska förhållandena ändrats i sådan mån att den rättssökande ej längre är berättigad till allmän rättshjälp.

Om allmän rättshjälp har beviljats trots att det föreligger ett sådant fall som avses i 8 § 7, får det beslutas att rättshjälpen skall upphöra.

Första stycket 3 och 4 gäller ej, om det är uppenbart obilligt att rättshjälpen upphör.

Första stycket 3 och 4 och andra stycket gäller ej, om det är uppenbart obilligt att rättshjälpen upphör.

Nuvarande lydelse

Beslutas att allmän rättshjälp skall upphöra, skall den som haft rättshjälp själv bära kostnaderna för denna. *Föreligger särskilda skäl*, får beslutas att kostnaderna *eller del därav* skall betalas av statsverket.

Föreslagen lydelse

Om det beslutas att allmän rättshjälp skall upphöra *enligt första stycket*, skall den som haft rättshjälp själv bära kostnaderna för denna. *Det får dock* beslutas att kostnaderna *helt eller delvis* skall betalas av statsverket, *om det föreligger särskilda skäl*.

Om det beslutas att allmän rättshjälp skall upphöra *enligt andra stycket*, skall kostnaderna för rättshjälpen betalas av statsverket. *Det får dock* beslutas att kostnaderna *helt eller delvis* skall bäras av den som haft rättshjälp, *om det föreligger särskilda skäl*.

Beslut i fråga om upphörande av allmän rättshjälp meddelas, om den rättsliga angelägenheten är anhängig vid domstol, av domstolen och i annat fall av rättshjälpsnämnden. Sådant beslut får också meddelas i samband med prövning av besvär enligt 49 §.

49 b §

Domstolsverket och annan myndighet som regeringen bestämmer får påkalla beslut om att allmän rättshjälp skall upphöra enligt 34 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Den äldre lydelsen av 9 § och 9 a § första stycket skall fortfarande tillämpas om allmän rättshjälp har beviljats före lagens ikraftträdande. Därvid skall dock vad som sägs om avgifter enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971: 1027) i förekommande fall avse avgifter enligt förordningen (1981: 000) om utsökningsavgifter.

De nya bestämmelserna i 34 § skall tillämpas även om allmän rättshjälp har beviljats före ikraftträdandet.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1981: 830) om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429)

Härigenom föreskrivs att 33 § rättshjälpslagen (1972: 429)¹, i den lydelse paragrafen har erhållit genom lagen (1981: 830) om ändring i nämnda lag, skall ha nedan angivna lydelse.

¹ Lagen omtryckt 1979: 240.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

33 §

Har motpart eller annan enligt 31 § ålagts ersättningsskyldighet för rätts-hjälpskostnader, skall ersättningen utges till statsverket, om ersättningen till den del den motsvarar den rättssökandes rättshjälpsavgift utgör högst fem procent av det basbelopp som anges i 6 § första stycket. Den rättssökande skall i sådant fall berättigas att av statsverket återfå ett belopp motsvarande erlagd rättshjälpsavgift.

Överstiger den del av ersättningen som motsvarar den rättssökandes rättshjälpsavgift fem procent av basbeloppet, skall den ersättningsskyldige utge belopp motsvarande rättshjälpsavgiften till den rättssökande och återstoden till statsverket.

Har ersättningsskyldighet ej ålagts till fullt belopp skall vad i första och andra styckena sägs om rättshjälpsavgift avse den del av avgiften som svarar mot fördelningen av ersättningsskyldigheten.

Har allmän rättshjälp beviljats sökande i ärende angående verkställighet enligt utsökningsbalken, äger bestämmelserna i första–tredje styckena om ersättning motsvarande tillämpning i fråga om tilläggsavgift enligt exekutionsavgiftskungörelsen (1971:1027) som i ärendet uttagits hos motparten.

Har allmän rättshjälp beviljats sökande i ärende angående verkställighet enligt utsökningsbalken, skall bestämmelserna i första–tredje styckena om ersättning tillämpas också i fråga om särskild avgift enligt förordningen (1981:000) om utsökningsavgifter som i ärendet uttagits hos motparten.

3 Förslag till

Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 21 kap. 10 § rättegångsbalken skall ha nedan angivna lydelse.

21 kap.

10 §¹

Offentlig försvarare äge av allmänna medel åtnjuta skälig ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget krävt.

Offentliga försvarare har rätt till den ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som visas ha varit skälig för att utföra uppdraget. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Även övriga omständigheter som är av betydelse skall inverka på bedömningen, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget.

¹ Senaste lydelse 1979: 289.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Ej må offentlig försvarare av den misstänkte förbehålla sig ytterligare ersättning; har sådant förbehåll skett, vare det utan verkan.

En offentlig försvarare får inte förbehålla sig ytterligare ersättning av den misstänkte. Om så ändå har skett, är förbehållet utan verkan.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1982.

Motionerna*Motion väckt under den allmänna motionstiden 1981*

I motion 1980/81: 1179 av Anders Gernandt m. fl. (c, fp, m) hemställs att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om utökade möjligheter till teknisk utredning i miljöärenden och liknande mål.

Motioner väckta med anledning av propositionen

I motion 1981/82: 79 av Lisa Mattson m. fl. (s) hemställs att riksdagen avslår förslagen i proposition 1981/82: 28.

I motion 1981/82: 83 av Kurt Hugosson (s) hemställs

1. att riksdagen vid sin behandling av proposition 1981/82: 28 om ändringar i rättshjälpslagen beslutar att avslå förslaget om att rättshjälp icke längre skall få utgå i mål om boskillnad efter gemensam ansökan,
2. att riksdagen vid sin behandling av proposition 1981/82: 28 om ändringar i rättshjälpslagen beslutar att avslå förslaget om att rättshjälp icke längre skall få beviljas för att upprätta äktenskapsförord eller testamente,
3. att riksdagen vid sin behandling av proposition 1981/82: 28 om ändringar i rättshjälpslagen beslutar att regeringen efter utredning och normalt remissförfarande förelägger riksdagen förslag till begränsning av allmän rättshjälp när det gäller skadeståndsärenden i trafiksammanhang samt ärenden beträffande fel i fastigheter,
4. att riksdagen vid sin behandling av proposition 1981/82: 28 om ändringar i rättshjälpslagen beslutar att ge regeringen till känna vad i övrigt anförts i motionen.

I motion 1981/82: 85 av Inger Lindquist m. fl. (m) hemställs att riksdagen beslutar

1. att 22 § i förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen skall ha följande lydelse:

†1 Riksdagen 1981/82, 7 saml. Nr 19

22 §

Biträden, skiftesmän och medlare har rätt till den ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som varit skälig för att utföra uppdraget. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

2. att 21 kap. 10 § i förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken skall ha följande lydelse:

21 kap.
10 §

Offentliga försvarare har rätt till den ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som varit skälig för att utföra uppdraget. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Även övriga omständigheter som är av betydelse skall inverka på bedömningen, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget.

I motion 1981/82: 86 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen med godkännande av proposition 1981/82: 28 i övrigt beslutar

1. att avslå regeringens förslag till ändringar i rättshjälpslagen vad avser 8 §, 9 a §, 16 §, 34 §, 49 b §,

2. att anta det nedan nämnda *Motionärernas förslag* vad avser ändring av 12 § rättshjälpslagen.

*Regeringens förslag**Motionärernas förslag*

12 §

Överstiger ej den rättssökandes beräknade årsinkomst ett gränsbelopp som motsvarar två gånger det basbelopp som anges i 6 § första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften *två procent av basbeloppet*, varvid avrundning skall ske till närmast lägre tiotal kronor. Maximibeloppet får sättas ned om det finns särskilda skäl. *Beloppet får dock inte understiga en procent av det basbelopp som nyss har nämnts, med avrundning till närmast lägre tiotal kronor, såvida det inte är uppenbart att den rättssökande saknar möjlighet att betala en så stor avgift.*

Överstiger ej den rättssökandes beräknade årsinkomst ett gränsbelopp som motsvarar två gånger det basbelopp som anges i 6 § första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften *en procent av den beräknade årsinkomsten*, varvid avrundning skall ske till närmast lägre tiotal kronor. Maximibeloppet får sättas ned om det finns särskilda skäl.

Regeringens förslag

Är inkomsten högre än som anges i första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften *den avgift som utgår enligt första stycket ökad med*

en tjugofemtedel av — — — — — åtta gånger basbeloppet.

Vid tillämpning av andra stycket iakttages att inkomsten avrundas till närmast lägre tusental kronor och att maximibeloppet avrundas till närmast lägre tiotal kronor.

Motionärernas förslag

Är inkomsten högre än som anges i första stycket, utgör maximibeloppet för rättshjälpsavgiften

Vid tillämpning av andra stycket iakttages att inkomsten avrundas till närmast lägre tusental kronor och att maximibeloppet avrundas till närmast lägre tiotal kronor och att lägsta maximibeloppet utgör två procent av basbeloppet, avrundat till närmast lägre tiotal kronor.

3. att hos regeringen hemställa om förslag till direktiv till den utredning som skall se över rättshjälpen i enlighet med vad som anförs i motionen.

Utskottet*Inledning*

Allmänt om rättshjälpsystemet

Rättshjälpslagen (1972: 429) skiljer mellan fyra olika slag av rättshjälp, nämligen allmän rättshjälp, rättshjälp åt misstänkt i brottmål, rättshjälp genom offentligt biträde och rådgivning. Förslagen i propositionen gäller främst allmän rättshjälp och rådgivning. Reglerna om dessa former av rättshjälp innebär i huvudsak följande.

Allmän rättshjälp lämnas i princip i varje rättslig angelägenhet där det föreligger behov av sådant bistånd, om inte rättshjälp skall lämnas i annan form. Därvid är det utan betydelse om angelägenheten skall prövas av domstol eller av någon annan myndighet eller om det är fråga om en angelägenhet som inte handläggs vid någon myndighet. Huvudregeln har dock flera begränsningar. Bland dem märks främst att allmän rättshjälp inte får lämnas om den rättssökandes beräknade årsinkomst överstiger ett gränobelopp som motsvarar åtta gånger basbeloppet för oktober året innan rättshjälp begärs. Gränobeloppet var 58 400 kr. den 1 juli 1973, när rättshjälpsreformen trädde i kraft. För år 1981 är beloppet 123 200 kr. och beräknas bli 138 400 kr. för år 1982. Beloppet ökas om den som söker rättshjälp har underhållsskyldighet mot annan. Vidare tas hänsyn till förmögenhet, skulder och andra särskilda omständigheter. En annan begränsning är att rättshjälp inte får beviljas i vissa slag av ärenden. Den allmänna rättshjälpen innebär i princip att staten betalar kostnaderna i ärendet. Den rättssökande skall dock efter förmåga själv bidra genom att betala en rättshjälpsavgift. Den viktigaste ersättningsgilla kostnaden är kostnaden för biträde.

Rättshjälpsformen *rådgivning* omfattar rådgivning och därmed jämförlig åtgärd i rättsliga angelägenheter under högst en timme. Rådgivning är öppen för alla oavsett inkomst och meddelas av advokater eller biträdande jurister på advokatbyråer. Den sker mot en rådgivningsavgift som beräknas med utgångspunkt i basbeloppet. Avgiften är avsedd att täcka kostnaderna för rådgivningen men kan sättas ned. Staten betalar kostnaderna för rådgivningen till den del de inte täcks av avgifterna.

För handläggning av vissa ärenden om rättshjälp finns rättshjälpsnämnder.

Statens kostnader för rättshjälpen

Rättshjälpsystemet som tillkom år 1973 har t. o. m. år 1979 byggts ut i etapper. Budgetåret 1980/81 var statens kostnader för rättshjälpen ca 220 milj. kr. För innevarande budgetår har riksdagen anvisat 210 milj. kr. Till rättshjälpsnämnderna har riksdagen anvisat 8,3 milj. kr. (prop. 1980/81: 100 bilaga 5, JuU 18, rskr 160). År 1980 beslutade riksdagen om ändringar i rättshjälpslagen som beräknades medföra besparingar på 16 milj. kr. (prop. 1980/81: 20 bilaga 1, JuU 17, rskr 65).

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till ändringar i rättshjälpslagen och rättegångsbalken. I fråga om avgifter för rättshjälp föreslås höjningar av rättshjälpsavgiften och inskränkningar i möjligheten att sätta ned rättshjälpsavgifter och rådgivningsavgifter. Det föreslås också att ansökningsavgifter i mål och ärenden skall anses som kostnad för rättshjälp.

Propositionen innehåller också förslag som innebär att allmän rättshjälp inte längre skall få beviljas i mål om boskillnad efter gemensam ansökan eller för att upprätta äktenskapsförord eller testamenten.

Dessutom föreslås att möjligheterna till rättshjälp i mål av likartad beskaffenhet, där vägledande avgöranden saknas, i princip skall vara begränsade till dess att ett "pilotfall" har avgjorts. Det sist nämnda förslaget, som berör 8 § första stycket 7, 34 och 49 b §§ rättshjälpslagen, behandlas inte i detta betänkande.

I fråga om domstolars och andra myndigheters prövning av arvoden till biträden enligt rättshjälpslagen och till offentliga försvarare föreslås skärpningar.

Den sammanlagda besparingseffekten har beräknats till ca 25 milj. kr.

Planerat utredningsarbete

Det främsta syftet med förslagen är att åstadkomma besparingar. I propositionen uppger departementschefen att ytterligare förslag i samma syfte kommer att redovisas senare i en departementspromemoria. Han uppger också att han kommer att begära regeringens bemyndigande att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté för ytterligare överväganden angående rättshjälpsystemet (jfr JuU 1978/79: 30 s. 45, JuU 1980/81: 17 s. 7).

Rättshjälpsavgifter m. m.

Gällande regler

Som tidigare har nämnts är den som har beviljats allmän rättshjälp skyldig att bidra till kostnaderna för rättshjälp. Avgiftssystemet har konstruerats som ett system med *maximibelopp*. Maximibeloppets storlek skall svara mot den rättssökandes betalningsförmåga, dvs. vad han högst kan betala. När allmän rättshjälp beviljas skall det samtidigt fastställas ett maximibelopp i den rättsliga angelägenheten.

Den lägsta rättshjälpsavgiften (*grundavgiften*) uppgår till 1 1/2 procent av basbeloppet för oktober månad året innan rättshjälp begärs, jämnat till närmast lägre tiotal kr., eller f. n. 230 kr. Grundavgiften skall betalas av den som har en årsinkomst motsvarande högst två basbelopp. För rättssökande med årsinkomst över två men under åtta basbelopp har systemet för avgifter utformats så att maximibeloppet utgör en viss kvotdel av skillnaden mellan den rättssökandes beräknade årsinkomst och två basbelopp. Avgiften är dock alltid lägst 1 1/2 procent av basbeloppet. Systemet har gjorts progressivt genom att olika kvotdelar har använts för olika inkomstskikt. Så utgör maximibeloppet en tjugofemtedel av den del av den rättssökandes inkomst som överstiger två men inte tre gånger basbeloppet, en tjugondel av den del av inkomsten som överstiger tre men inte fyra gånger basbeloppet, en femtondel av den del av inkomsten som överstiger fyra men inte fem gånger basbeloppet, en tiondel av den del av inkomsten som överstiger fem men inte sex gånger basbeloppet, en femtedel av den del av inkomsten som överstiger sex men inte sju gånger basbeloppet och hälften av den inkomst som överstiger sju men inte åtta gånger basbeloppet.

Om den rättssökande i väsentlig omfattning bidrar till någon annans underhåll höjs beloppsgränserna med vad som motsvarar ett halvt basbelopp för varje underhållsberättigad. Förekomsten av större förmögenhetsinnehav eller tyngande skuldsättning skall beaktas när årsinkomsten beräknas. De belopp som nämns i det följande gäller rättssökande beträffande vilka sådana särskilda omständigheter inte föreligger.

Nedsättning av avgiften får ske om det finns särskilda skäl för det. Närmare föreskrifter om nedsättning meddelas av domstolsverket. Enligt de föreskrifter som gäller nu bör grundavgiften sättas ned till noll om den rättssökandes årsinkomst understiger 18 000 kr. Nedsättning bör dock som regel vara utesluten om den rättssökande har bankmedel om minst 3 000 kr. (Domstolsverkets författningssamling 1981: 6). Även rådgivningsavgiften får sättas ned.

Förslag

I propositionen föreslås att *grundavgiften* skall höjas från 1 1/2 till 2 procent av basbeloppet. Beträffande inkomster som överstiger två basbelopp föreslås att *maximibeloppet* skall utgöras av — till skillnad mot vad

som gäller nu – grundavgiften och de kvotdelar av inkomsten som tidigare har berörts.

För år 1982 (basbelopp 17 300 kr.) innebär de nu nämnda förslagen bl. a. följande. Grundavgiften, som skall betalas av dem som har en inkomst som understiger 34 600 kr., blir 340 kr. För personer med inkomster upp till omkring 77 000 kr. höjs rättshjälpsavgiften medan den – i förhållande till vad som gäller nu – sjunker i inkomstskikt över denna nivå. Som exempel på vad förslaget innebär i övrigt kan nämnas att avgiften blir 950 kr. (mot f. n. 800 kr.) för den som har en årsinkomst på 50 000 kr., 1 430 kr. (mot f. n. 1 300 kr.) för den som har en årsinkomst på 60 000 kr., 1 950 kr. (mot f. n. 1 940 kr.) för den som har en årsinkomst på 70 000 kr. och 2 610 kr. (mot f. n. 2 710 kr.) för den som har en årsinkomst på 80 000 kr.

Om reglerna för beräkning av grundavgiften inte ändras blir avgiften nästa år 610 kr. för den som har en årsinkomst på 50 000 kr., 1 090 kr. för den som har en årsinkomst på 60 000 kr., 1 610 kr. för den som har en årsinkomst på 70 000 kr. och 2 270 kr. för den som har en årsinkomst på 80 000 kr.

Vidare föreslås i propositionen att *nedsättning* av rättshjälpsavgiften i princip endast skall få ske till ett belopp som svarar mot 1 procent av basbeloppet, dvs. för nästa år till 170 kr. Endast när det är uppenbart att den rättssökande saknar möjlighet att betala ens detta belopp bör enligt förslaget ytterligare nedsättning kunna ske. I fråga om nedsättning av rådgivningsavgiften föreslås motsvarande ändring. De förslag som nu har nämnts tar sig uttryck i de föreslagna ändringarna i 12 § rättshjälpslagen. De beräknas medföra att mellan 10 och 11 milj. kr. sparas per år.

I motion 79 yrkas avslag bl. a. på de förslag som nu har tagits upp. I motion 86 yrkas en ändring av lagrummet som i huvudsak innebär att grundavgiften skall bestämmas till 1 procent av årsinkomsten och att förslagen i övrigt avslås. I anslutning härtill framställs ett yrkande om översyn av reglerna för beräkning av rättshjälpsavgifterna. Utskottet behandlar den frågan nedan under rubriken Metoder för beräkning av rättshjälpsavgiften.

Överväganden

Förslagen i propositionen har utarbetats inom justitiedepartementet utan något föregående utredningsarbete inom ramen för kommittéväsendet. De har inte remissbehandlats. Detta kritiseras i motionerna. Också lagrådet tog upp frågan hur förslagen beretts – dock utan att nämna några förslag i ärendet särskilt. Härvid uttalade lagrådet bl. a. att materialet i ärendet var knapphändigt och att det i brist på belysande yttranden var svårt att bedöma den effekt lagändringarna kan få. Lagrådet fann dock att förslagen till större delen framstod som försvarliga. I de delar som lagrådet inte godtog har ändringar skett efter lagrådsremissen i enlighet med lagrådets önskemål.

Riksdagen har tidigare beslutat om ändringar i 12 § rättshjälpslagen av

liknande slag som det här är fråga om utan föregående remissbehandling och även utan att lagrådet har hörts (prop. 1980/81:20 bilaga 1, JuU 17, rskr 65).

Utskottet har förståelse för den kritik motionärerna för fram, och utskottet har, som tidigare nämnts, beslutat inhämta yttrande över vissa förslag i propositionen. Utskottet anser dock – i linje med utskottets ställningstagande under föregående riksmöte – att de mera tekniskt betonade förslag som behandlas i detta avsnitt av betänkandet inte är av sådan beskaffenhet att remissbehandling är nödvändig. Enligt utskottets mening är således det beslutsunderlag som finns i ärendet i denna del tillräckligt. Utskottet vill vidare, i likhet med departementschefen, slå fast att det i rådande samhällsekonomiska läge är nödvändigt att minska statens åtaganden inom rättshjälpsystemet. Mot bakgrund härav kan enligt utskottets mening sådana ändringar i rättshjälpslagen som medför ökade kostnader för flertalet av de rättssökande inte undvikas. Förslagen i propositionen i denna del är enligt utskottets mening väl avvägda, och utskottet godtar dem (12 § i lagförslag 1) och avstyrker bifall till motion 79 i denna del (delvis) och motion 86 i motsvarande del (yrkande 2).

Ansökningsavgifter vid domstol

I 9 § rättshjälpslagen anges vilka kostnader som skall anses som kostnader för rättshjälpen och som således betalas av staten i den mån de inte täcks av den rättssökandes rättshjälpsavgift.

Den som har beviljats rättshjälp är enligt 9 a § f.n. befriad från vissa avgifter, bl. a. ansökningsavgifter vid domstol. T.o.m. år 1979 var den rättssökande inte befriad från sådana – och vissa andra – avgifter men de ingick i kostnaderna för rättshjälpen, dvs. de betalades av staten i den mån de inte täcktes av den rättssökandes rättshjälpsavgift. I propositionen föreslås en återgång till det tidigare systemet när det gäller ansökningsavgifter vid domstol och enligt förslaget skall den rättssökande således inte längre vara befriad från sådana avgifter och de skall ingå i kostnaderna för rättshjälpen. Detta förslag uppskattas medföra besparingar med ca 1 milj. kr. per budgetår.

I motionerna 79 och 86 yrkas avslag på propositionen i denna del.

Utskottets bedömningar i det föregående beträffande förslagen i 12 § har enligt utskottets mening giltighet även när det gäller det förslag som behandlas nu. Det bör också framhållas att ansökningsavgifterna uppgår till ganska små belopp. Därtill kommer att förslaget inte innebär att ökade kostnader normalt uppkommer för andra rättssökande med rättshjälp än sådana vars maximibelopp är så högt att det överstiger åtminstone biträdeskostnaden i målet eller ärendet. Enligt utskottets mening bör riksdagen således bifalla propositionen i denna del (9 och 9 a §§ i lagförslag 1) och avslå motion 79 i denna del (delvis) och motion 86 i motsvarande del (yrkande 1 delvis).

*Allmän rättshjälp i fråga om boskillnad, äktenskapsförord och testamente***Gällande regler**

Allmän rättshjälp beviljas ofta i angelägenheter som gäller boskillnad, äktenskapsförord eller testamente. Om saken är anhängig vid domstol meddelas beslutet om allmän rättshjälp av domstolen. I annat fall kan rättshjälpsnämnden eller en advokat eller en biträdande jurist på advokatbyrå meddela beslut om allmän rättshjälp.

Makar har rätt till boskillnad om de är ense härom. Om boskillnad beviljas är all egendom som en make förvärvar efter det att boskillnad har sökts makens enskilda egendom. Sedan boskillnad har beviljats skall bodelning äga rum. Vad som därvid tillfaller en make skall vara hans eller hennes enskilda egendom.

Genom äktenskapsförord får makar bestämma att egendom, som tillhör eller tillfaller en av dem och som annars skulle vara makens giftorättsgods, skall tillhöra honom eller henne enskilt. Genom äktenskapsförord får också avtalas att egendom, som annars skulle vara ena makens enskilda, skall vara hans eller hennes giftorättsgods. Gåvor mellan makar skall i allmänhet ske i form av äktenskapsförord.

Äktenskapsförord som innefattar gåva samt ansökan och beslut om boskillnad skall kungöras. Om allmän rättshjälp har beviljats är den rättsökande befriad från bl. a. kungörelsekostnader. Dessa uppgår enligt vad som uppges i propositionen vanligen till betydande belopp.

Förslag

I propositionen föreslås att boskillnad efter gemensam ansökan samt upprättande m. m. av äktenskapsförord och testamenten utesluts från tillämpningsområdet för allmän rättshjälp. Någon ändring av rätten att få rådgivning i sådana angelägenheter föreslås inte. Förslagen anges medföra besparingar på omkring 3 milj. kr. per budgetår.

I motionerna 79, 83 och 86 yrkas att propositionen skall avslås i denna del.

Överväganden

Utskottet anser, i linje med vad departementschefen anför, att det här rör sig om förmögenhetsrättsliga dispositioner som knappast är av sådan angelägenhetsgrad att de i nuvarande statsfinansiella läge bör belasta rättshjälpsresurserna i den utsträckning de gör f. n. — även om det i och för sig kan vara fråga om välmotiverade dispositioner. Förslaget innebär visserligen att den rättsökande själv får betala kungörelsekostnader men utskottet vill också i likhet med departementschefen erinra om att möjligheten till rådgivning kvarstår i de ärenden varom nu är i fråga; enligt utskottets mening torde möjligheten att få hjälp inom den formen av rättshjälp i de flesta fall vara tillräcklig när det gäller sådana förmögenhetsrättsliga dispositioner — t. ex. vanliga testamenten — beträffande vilka det

är mest angeläget att det allmännas resurser ställs till den rättssökandes förfogande. Något skäl att efterlysa ytterligare underlag före ett ställningstagande till den i propositionen förordade regleringen finns enligt utskottets mening inte. Utskottet tillstyrker således bifall till propositionen i denna del (8 § 5 och 6 samt 16 § i lagförslag 1) och avstyrker bifall till motion 79 i denna del (delvis), motion 83 i denna del (yrkande 1 och 2) och motion 86 i denna del (yrkande 1 delvis).

Utskottets ställningstagande i denna del påkallar också en ändring i 31 § rättshjälpslagen och till följd härav en ändring i övergångsbestämmelserna till den föreslagna lagen om ändring i rättshjälpslagen. Utskottet föreslår sådana ändringar på sätt framgår av utskottets hemställan. Utskottet vill här anmärka att utskottet i detta betänkande inte behandlar förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen beträffande 8 § första stycket 7, 34 och 49 b §§.

Arvoden till biträden enligt rättshjälpslagen och till offentliga försvarare Bakgrund

Biträden enligt rättshjälpslagen har enligt 22 § rätt till skäligen ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. För offentliga försvarare finns en motsvarande bestämmelse i 21 kap. 10 § rättegångsbalken (RB). När det gäller prövningen av vilken ersättning som skall utgå för arbete anses dessa regler innebära att hänsyn skall tas till uppdragets omfattning och svårighetsgrad, den omsorg och skicklighet varmed det utförts och övriga omständigheter.

I samband med rättshjälpsreformen infördes – som komplement till de ersättningsregler som nu har nämnts – ett system med taxor. Detta hade sin grund i önskemålet att finna en metod för arvodesprövningen som ålade den som begär ersättning att visa att det begärda arvodet är skäligt (JuU 1972: 12 s. 43). När det gällde frågan hur taxorna skulle vara utformade uttalade departementschefen att man så långt möjligt borde tillämpa saktaxor; ett system med renodlade timtaxor skulle nämligen innebära att den individuella arbetsprestationen sköts i bakgrunden och att biträden som arbetade snabbare och som var kunnigare missgynnades jämfört med dem som var långsammare och mindre kunniga.

Taxorna fastställs av domstolsverket. F. n. finns det en taxa för vissa brottmål och en taxa för gemensamma ansökningar om äktenskapsskillnad. Taxorna bygger på en timkostnadsnorm som f. n. är 260 kr. i brottmålstaxan och 285 kr. i taxan för gemensam ansökan om äktenskapsskillnad (Domstolsverkets författningssamling 1980: 43 och 1980: 44). I praktiken tas timkostnadsnormerna till utgångspunkt när ersättning av allmänna medel skall bestämmas för arbete i tvistemål och brottmål utanför det taxesatta området.

Förslag

I propositionen föreslås ändringar i reglerna om prövningen av rätts-hjälpsbiträdenas och de offentliga försvararnas ersättningsanspråk. Enligt förslaget skall det i 22 § rättshjälpslagen föreskrivas att bl. a. biträden har rätt till den ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som "visas ha" varit skäligen för att utföra uppdraget. Vidare föreslås att det i lagrummet skall anges att uppdragets art och omfattning skall beaktas vid bedömningen av vad som är skäligt arvode och att hänsyn också skall tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Motsvarande ändring föreslås i 21 kap. 10 § RB som gäller ersättning till offentliga försvarare.

I motion 79 yrkas att propositionen skall avslås i denna del. I motion 85 yrkas att orden "visas ha" skall utgå ur lagtexten.

Överväganden

Förslaget i denna del kan enligt utskottets mening få ingripande betydelse för enskildas rättsskydd och advokatkårens arbete. Trots det har under lagstiftningsärendets beredning inom regeringskansliet inte någon myndighet eller Sveriges advokatsamfund fått tillfälle att yttra sig. Detta är enligt utskottets mening betänkligt, och mot bakgrund av att materialet sålunda är knapphändigt och att det därför är svårt att bedöma den effekt lagändringen kan få känner utskottet viss tveksamhet inför förslaget. Det nu sagda gäller särskilt förslaget att i lagtexten föra in orden "visas ha". Som en av ledamöterna i lagrådet anförde synes uttrycket vara ovanligt när det gäller skälighetsbedömningar, och det har inte belysts vilka konsekvenser denna skärpning kan få för advokaters och andra biträdens arbete och för tillämpade rutiner på advokatbyråerna eller vad den kan betyda för deras inställning till biträdes- och försvararuppdrag som ersätts av allmänna medel.

Utskottet har tidigare uttalat att det är angeläget att domstolar och andra myndigheter som har att besluta om olika ersättningar noga prövar storleken av den ersättning som fastställs (JuU 1980/81: 17 s. 7). En effektiv kostnadskontroll är enligt utskottets mening motiverad inte bara av hänsyn till statens kostnader, utan, som utskottet framhöll i samband med rätts-hjälpsreformen, också bl. a. till den som har rättshjälp och som skall bidra till kostnaderna genom att betala rättshjälpsavgift (JuU 1972: 12 s. 43).

Förslaget i den proposition som utskottet behandlar nu innebär att de faktorer som redan i dag inverkar på prövningen av ersättningsanspråk skall anges i lagtexten. Att, som förordas i propositionen, andra faktorer än tidsåtgången skall ägnas större uppmärksamhet än f. n. ligger i linje med de överväganden som gjordes i samband med rättshjälpsreformen. Utskottet ställer sig bakom de uttalanden som departementschefen gör i propositionen i detta hänseende. Större hänsyn bör således i framtiden tas till

uppdragets omfattning och svårighetsgrad, liksom till den omsorg och den skicklighet som det har utförts med.

Enligt utskottets mening kan det inte heller anses finnas några sakliga invändningar mot – att såsom förordas i propositionen – brister i arvodesräkningar går ut över biträdena och försvararna. Utskottet anser dock att den önskvärda skärpningen av kostnadskontrollen kan åstadkommas utan den ändring i lagrummen i fråga som innebär att det införs krav på att ersättningen skall "visas ha" varit skälig. De övriga ändringar som har föreslagits är enligt utskottets mening tillfyllest. Det nu sagda innebär att utskottet med avstyrkande av bifall till motion 79 i denna del (delvis) och med anledning av motion 85 biträder förslagen i propositionen i denna del med de jämkningar i de föreslagna lagtexterna som framgår av hemställan under moment 4. Utskottet vill tillägga att det av lydelsen av 21 kap. 10 § RB såsom f. n. bör framgå att ersättningen till offentliga försvarare skall utgå av allmänna medel.

Propositionen i övrigt

I övrigt föranleder propositionen eller motionerna såvitt nu är i fråga inget uttalande av utskottet.

Utredning av vissa frågor

Metoder för beräkning av rättshjälpsavgiften

Reglerna om beräkning av rättshjälpsavgiften är, som tidigare har nämnts, utformade så att höjningar av basbeloppet medför att rättshjälpsavgiften minskar för vissa inkomstkikt samtidigt som den ökar för andra (se ovan under rubriken Rättshjälpsavgifter m. m. s. 13).

I motion 86 begärs att reglerna om beräkning av rättshjälpsavgifterna skall ses över för att få till stånd en konstruktion som inte har de effekter som nu har berörts. Enligt motionärerna bör också möjligheten till fri rättshjälp upp till en viss inkomst prövas.

Som tidigare har nämnts pågår och planeras ytterligare översynsarbete beträffande rättshjälpssystemet.

Utskottet utgår från att frågor som gäller avgiftssystemet kommer att aktualiseras i de sammanhangen och utskottet finner inte skäl till någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motion 86 i nu behandlad del (yrkande 3).

Rättshjälp i vissa skadeståndsärenden m. m.

I motion 83 efterlyses förslag till begränsning av möjligheten att få rättshjälp i ärenden om skadestånd i samband med trafikolyckor och i ärenden om fel i fastigheter. Enligt motionären bör kostnaderna i sådana angelägenheter hellre belasta försäkringsbolagen än staten. Motionären

anför vidare att möjligheterna att minska byråkratin inom rättshjälssystemet bör utredas.

Enligt utskottets mening är det ett angeläget intresse att man prövar olika uppslag som syftar till att minska statens åtaganden inom rättshjälpsystemet och till att använda resurserna så effektivt som möjligt. För sådana fall då den rättssökande kan få ett fullgott skydd genom försäkringssystemet är det naturligtvis mindre angeläget än annars att rättshjälp beviljas i nuvarande omfattning. Utskottet utgår från att man i samband med det översynsarbete som tidigare har nämnts beaktar vad som nu har sagts utan någon särskild åtgärd från riksdagens sida. Med dessa uttalanden avstyrker utskottet bifall till motion 83 i nu behandlade delar (yrkandena 3 och 4).

Rättshjälp vid utredningar i mål om miljöskador m. m.

I motion 1179 framförs uppfattningen att det i miljöskadefall ofta behövs omfattande och dyrbara tekniska och vetenskapliga utredningar för att den skadelidande skall kunna bevisa sin talan. F. n. får biträden enligt rättshjälpslagen besluta om utredningar vars beräknade kostnader inte överstiger hälften av basbeloppet; för utredningar till högre kostnad krävs beslut av en rättshjälpsnämnd. Enligt motionärerna är rättshjälpsnämnderna restriktiva och motionärerna anser att det är uppenbart att skadelidande som är obemedlade inte kan föra sin talan i komplicerade miljömål på ett sätt som är tillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt. Motionärerna anser att det hastar med lagändringar och att biträden enligt rättshjälpslagen – i avvaktan på det utredningsarbete i frågan som pågår – bör ges rätt att besluta om utredningar upp till en kostnad som svarar mot ett och ett halvt basbelopp.

I 9 § rättshjälpslagen anges vilka slags kostnader som skall anses som kostnader för rättshjälpen och som alltså betalas av staten. Bland dessa är kostnader för bevisning vid allmän domstol och kostnader för nödvändig utredning i angelägenhet som kan komma under sådan domstols prövning. Det finns särskilda föreskrifter om vem som får besluta om det sistnämnda slaget av utredning dvs. utomprocessuell utredning. Enligt huvudregeln är det rättshjälpsnämnden. Biträde enligt rättshjälpslagen får dock besluta om utredning av mindre omfattning (25 §). Enligt 23 § rättshjälpsförordningen (1979:938) skall som utredning av mindre omfattning anses utredningar vars beräknade kostnader inte överstiger hälften av basbeloppet för oktober året innan rättshjälpen begärdes. (I ärende där rättshjälp har sökts i år får biträde således besluta om utredning upp till en kostnad av 7 700 kr.)

Det bör framhållas att de nu nämnda reglerna, vilka motionärerna vänder sig mot, endast gäller när saken inte är förd inför domstol. För utredningar som sker när ett ärende är anhängiggjort vid domstol gäller ett annat regelsystem.

Den nuvarande regeln om vem som får besluta om utomprocessuella

utredningar infördes år 1979. Dessförinnan gällde att biträde alltid – oavsett kostnaden – hade rätt att besluta om utredning. Rättshjälpsnämnderna beslutade endast i de fall då något biträde inte hade förordnats.

När den tidigare gällande regeln tillkom uttalade departementschefen bl. a. följande:

Denna förmån är i första hand avsedd för mindre utredning såsom läkarintyg, värderingsintyg och liknande. Endast undantagsvis bör det komma i fråga att mer omfattande utredning införskaffas utom rätta.

Som framhålls – – – måste självfallet regelsystemet utformas så att garantier skapas mot att onödig eller alltför dyrbar utredning anskaffas på statsverkets bekostnad. Förmånen bör därför i princip inte kunna utgå i andra fall än när biträde har förordnats (prop. 1972: 4 s. 259).

Att regeln ändrades år 1979 berodde främst på skillnaden i möjligheten för en part att få ersättning av statliga medel för en utredning som han införskaffat före en rättegång och motsvarande möjlighet sedan saken förts inför domstol. Den som medverkar vid en utomprocessuell utredning får nämligen ersättning för sitt arbete. En privat sakkunnig, dvs. en sakkunnig som en part anlitar under rättegången, har däremot bara rätt till ersättning för resa, uppehälle och tidsspillan i samband med inställelse inför domstolen (Nytt Juridiskt Arkiv 1981 s. 546 med hänvisningar). Enligt vad som sades i samband med 1979 års ändring kunde detta leda till att det uppstod en obalans mellan parterna i en rättegång; den ena parten kunde ombesörja en utredning före rättegången, men när talan sedan väckts hade motparten inte samma möjlighet att på motsvarande villkor anlita privat sakkunnig.

I lagstiftningsärendet diskuterades olika metoder att komma till rätta med detta problem. Departementschefen fann – bl. a. med hänvisning till arbetet inom rättegångsutredningen (Ju 1977: 06) – att man t. v. måste överge tanken att införa nya regler om inomprocessuell sakkunnig. Detta behövde dock inte betyda att man lämnade den dåvarande situationen oförändrad. Bl. a. kostnadsskäl talade enligt departementschefen för att man inskränkte de dåvarande möjligheterna att få till stånd utredning utan beslut av myndighet. Han förordade således att den generella befogenheten för biträde att besluta om utredning skulle upphävas; sådan utredning borde i princip inte ske annat än efter beslut av rättshjälpsnämnd. Biträde borde dock alltid kunna besluta om mindre omfattande utredning såsom läkarintyg, värderingsintyg och liknande. För rättshjälpsnämndernas prövning borde gälla att behovet och intresset av att utredningen kom till stånd inte stod i missförhållande till kostnaderna för utredningen.

Justitieutskottet godtog på de av departementschefen anförda skälen den föreslagna ordningen (prop. 1978/79: 90 s. 166 f, JuU 30 s. 62 f).

I samband med 1979 års ändringar i rättshjälpslagen behandlade utskottet några motioner som är av intresse i detta sammanhang. Två av dessa gällde rättegångskostnads- och rättshjälpsreglerna i mål om miljöskador

och en tredje gällde reglerna om ersättning för privat sakkunnig. Utskottet ansåg att regleringen av de frågor som hade aktualiserats i motionerna i vissa hänseenden fick anses mindre tillfredsställande även efter då förestående ändringar i rättshjälpslagen. En översyn av reglerna borde därför komma till stånd. Riksdagen gav regeringen detta till känna (JuU 1978/79: 30 s. 64, rskr 268).

År 1978 tillkallade regeringen en särskild utredare för att göra en översyn av skadeståndsansvaret vid miljöskador – miljöskadeutredningen (Ju 1978:08). Åt denna utredning har regeringen uppdragit att göra den av riksdagen begärda översynen. Utredningen avser att redovisa sitt arbete under år 1982.

Som utskottet uttalade år 1979 måste regleringen av frågor som gäller rättshjälpen vid bl. a. utredningar i mål om miljöskador anses mindre tillfredsställande i vissa hänseenden, och utskottet har förståelse för de synpunkter som framförs i motionen. Yrkandet i motionen innebär att de regler om beslutsbefogenheten i fråga om utomprocessuell rättshjälp, som tillkom år 1979, skall ändras utan att man avvaktar pågående utredningsarbete.

Enligt utskottets mening har de skäl som låg bakom 1979 års lagändring fortfarande giltighet och utskottet anser – med hänvisning till det utredningsarbete som sker inom miljöskadeutredningen – att frågan om ändring av den nuvarande regleringen bör anstå. Med det nu anförda avstyrker utskottet bifall till motion 1179.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *rättshjälpsavgifter m. m.*

att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) och motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 2) antar det genom proposition 1981/82: 28 framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429) beträffande 12 §,

2. beträffande *ansökningsavgifter vid domstol*

att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) och motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 1 delvis) antar det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 9 och 9 a §§,

3. beträffande *allmän rättshjälp i fråga om boskillnad, äktenskapsförord och testamente*

att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 79 i denna del (delvis), motion 1981/82: 83 i denna del (yrkandena 1 och 2) och motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 1 delvis)

a. antar det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 8 §, dock med den ändringen att 8 § ges följande såsom *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Regeringens förslag

Utskottets förslag

8 §

Allmän rättshjälp får ej beviljas

1. i angelägenhet som skall prövas eller på annat sätt behandlas utom riket, om ej den rättssökande är bosatt här och särskilda skäl föreligger för rättshjälp,

2. den som är bosatt utom riket, om han ej är svensk medborgare eller om särskilda skäl ej föreligger för rättshjälp,

3. näringsidkare i angelägenhet som uppkommit i hans näringsverksamhet, om ej skäl föreligger för rättshjälp med hänsyn till verksamhetens art och begränsade omfattning, hans ekonomiska och personliga förhållanden eller omständigheterna i övrigt,

4. i fråga om anspråk som överlåtits till den rättssökande, om överlåtelsen kan antagas ha ägt rum i syfte att åstadkomma fördel vid prövning av begäran om rättshjälp,

5. för upprättande av självdeklaration, äktenskapsförord eller testamente,

6. i mål om boskillnad enligt 9 kap. 2 § giftermålsbalken,

7. om frågan om rättshjälp kan anses stå till dess en annan rättslig angelägenhet, vari anspråket stöder sig på väsentligen likartad grund, har avgjorts slutligt,

8. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

7. den som ej har befogat intresse av att få sin sak behandlad.

I fråga om visst slag av ärenden som är talrikt förekommande och normalt av enkel beskaffenhet kan regeringen förordna att allmän rättshjälp ej skall beviljas.

Under förutsättning av ömsesidighet kan regeringen förordna att medborgare i viss främmande stat i fråga om allmän rättshjälp skall vara likställd med svensk medborgare.

b. antar det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 16 §,

c. beslutar — med motsvarande ändring i ingressen till det under moment 1 nämnda lagförslaget — att 31 § rättshjälpslagen skall ges följande såsom *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Nuvarande lydelse

Utskottets förslag

31 §

I fråga om part som åtnjuter allmän rättshjälp i mål eller ärende vid domstol äger i fråga om kostnaderna för rättshjälpen bestämmelse i lag om parts rättegångskostnad tillämpning utom beträffande ersättning för ränta. Motpart eller annan som är ersättningskyldig för sådana kostnader skall åläggas att utge ersättningen enligt vad som sägs i 33 §.

Vinner makar efter gemensam ansökan *boskillnad* eller äktenskapsskillnad och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rät-

Vinner makar efter gemensam ansökan äktenskapsskillnad och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rätten ålägga andra ma-

Nuvarande lydelse

ten ålägga andra maken att betala statsverket hälften av kostnaderna för rättshjälpen. Om maximibeloppet för andra makens rättshjälpsavgift skulle ha varit lägre än som motsvarar hälften av rättshjälpskostnaderna, skall åläggandet dock begränsas till vad som motsvarar maximibeloppet. Ersättningsskyldighet skall ej åläggas om detta belopp ej skulle överstiga maximibeloppet enligt 12 § första stycket första meningen och ej heller om det med hänsyn till omständigheterna annars är obilligt.

Har i ärende om bodelning skiftesman förordnats och har ena maken åtnjutit allmän rättshjälp, skall rättshjälpsnämnden med motsvarande tillämpning av andra stycket besluta om kostnaderna för skiftesmannen och för utredning som denne har föranstaltat om. Beslutet om ersättningsskyldighet får verkställas enligt vad som är föreskrivet om allmän domstols dom.

Överstiger i fall som avses i andra eller tredje stycket summan av ersättning som make ålagts att betala och den rättssökandes rättshjälpsavgift kostnaderna för rättshjälpen, skall den make som åtnjuter allmän rättshjälp berättigas få tillbaka den överskjutande delen.

Skall i annat fall beslut meddelas om fördelning av kostnader mellan parter, äger därom gällande bestämmelser motsvarande tillämpning i fråga om kostnaderna för allmän rättshjälp åt part. Därvid skall betalningsskyldighet åläggas för dessa kostnader i deras helhet eller till viss kvotdel utan angivande av bestämt belopp.

d. beslutar att i övergångsbestämmelserna till det under moment 1 nämnda lagförslaget såsom ett nytt stycke skall tilläggas:

Den äldre lydelsen av 31 § skall fortfarande tillämpas om allmän rättshjälp har beviljats före lagens ikraftträdande.

4. beträffande arvodesprövning

att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) och med anledning av motion 1981/82: 85

a. antar det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 22 §, dock med den ändringen att 22 § ges följande såsom *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

Utskottets förslag

ken att betala statsverket hälften av kostnaderna för rättshjälpen. Om maximibeloppet för andra makens rättshjälpsavgift skulle ha varit lägre än som motsvarar hälften av rättshjälpskostnaderna, skall åläggandet dock begränsas till vad som motsvarar maximibeloppet. Ersättningsskyldighet skall ej åläggas om detta belopp ej skulle överstiga maximibeloppet enligt 12 § första stycket första meningen och ej heller om det med hänsyn till omständigheterna annars är obilligt.

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

22 §

Biträden, skiftesmän och medlare har rätt till *den* ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som *visas ha varit skälig för att utföra uppdraget*. Vid bedömningen av

Biträde, skiftesman och medlare har rätt till *skälig* ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som *uppdraget har krävt*. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättning.

skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, domstolsverket fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

Har biträde, skiftesman eller medlare genom vårdslöshet eller försummelse föranlett kostnad för rättshjälpen, skall detta beaktas vid ersättningsbestämmande. Om biträde missbrukat sin behörighet att bevilja allmän rättshjälp eller besluta om substitution eller det eljest föreligger särskilda skäl, får ersättningen jämkas.

Ersättning till biträde fastställs i mål eller ärende vid domstol av domstolen. Ersättning till biträde i annat fall och till skiftesman fastställs av rättshjälpsnämnden. Ersättning till medlare fastställs av domstolen.

b. antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken med den ändringen att 21 kap. 10 § ges följande såsom *Utskottets förslag* betecknade lydelse:

*Regeringens förslag**Utskottets förslag*

21 kap.

10 §

Offentliga försvarare har rätt till den ersättning för arbete, tidsspillan och utlägg som visas ha varit skälig för att utföra uppdraget. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Även övriga omständigheter som är av betydelse skall inverka på bedömningen, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget.

Offentlig försvarare har rätt till skälig ersättning av allmänna medel för arbete, tidsspillan och utlägg som uppdraget har krävt. Vid bedömningen av vad som är skäligt arvode skall uppdragets art och omfattning beaktas. Hänsyn skall också tas till andra omständigheter av betydelse, såsom den skicklighet och den omsorg som uppdraget har utförts med samt den tid som har lagts ned på uppdraget.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer fastställer taxa som skall tillämpas vid bestämmande av ersättningen.

En offentlig försvarare får inte förbehålla sig ytterligare ersättning av den misstänkte. Om så ändå har skett, är förbehållet utan verkan.

Offentlig försvarare får inte förbehålla sig ytterligare ersättning av den misstänkte. Om så ändå har skett, är förbehållet utan verkan.

5. beträffande *propositionen i övrigt i de delar den behandlas i detta betänkande*
att riksdagen med avslag på motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) antar det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1981:830) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429),
6. beträffande *metoder för beräkning av rättshjälpsavgiften*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 3),
7. beträffande *rättshjälp i vissa skadestandsärenden m. m.*
att riksdagen avslår motion 1981/82: 83 i denna del (yrkandena 3 och 4),
8. beträffande *rättshjälp vid utredningar i mål om miljöskador m. m.*
att riksdagen avslår motion 1980/81: 1179.

Stockholm den 1 december 1981

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp), Stina Eliasson (c), Margareta Andrén (fp) och Elis Andersson (c).

Reservationer

Lisa Mattson (s), Eric Jönsson (s), Arne Nygren (s), Lilly Bergander (s), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Helge Klöver (s) och Karl-Gustaf Mathsson (s) har avgett följande reservationer.

1. Rättshjälpsavgifter m. m. (mom. 1)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och som slutar med "motsvarande del (yrkande 2)" bort ha följande lydelse:

Rättshjälpsystemet berör sådana väsentliga värden som allas likhet inför lagen och allas möjlighet att oberoende av ekonomiska resurser kunna göra sina rättsliga intressen gällande på ett tillfredsställande sätt. Ändringar i rättshjälpsystemet bör därför av hänsyn till jämlikhets- och rättssäkerhetssynpunkter genomföras först efter grundlig prövning och

eftertanke. Enligt utskottets mening svarar propositionen inte mot de krav som därvid bör ställas på beslutsunderlaget.

När det gäller förslagen i fråga om rättshjälpsavgiften vill utskottet särskilt framhålla att de innebär ökade kostnader för de mindre bemedlade samtidigt som de relativt sett innebär lätnader för andra inkomsttagare. Enligt utskottets mening kan en sådan reglering inte accepteras. I propositionen har över huvud taget inte redovisats något alternativ till den förordade regleringen och det har inte ens diskuterats vilka möjligheter det finns att uppnå besparingar genom ändringar som är mera tillfredsställande från jämlikhets- och rättvisesynpunkter. Utskottet vill också peka på att förslaget i denna del innebär att den kostnad som enligt 31 kap. 1 § rättegångsbalken i brottmål skall stanna på statsverket höjs från nuvarande 230 kr. till 340 kr. Enligt utskottets mening är det anmärkningsvärt att det i propositionen inte alls har berörts om detta har betydelse när det gäller att beräkna besparingseffekten av förslaget till ändring i rättshjälpslagen.

Mot bakgrund av vad som nu har sagts anser sig utskottet inte kunna godta förslaget i propositionen i denna del och enligt utskottets mening bör ändringar i rättshjälpsystemet anstå i avvaktan på resultatet av den parlamentariska översyn som planeras. Med det sagda tillstyrker utskottet bifall till motion 79 i denna del (delvis) och avstyrker bifall till propositionen och motion 86 i samma del (yrkande 2).

dels att utskottets hemställan under moment 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *rättshjälpsavgifter m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) och med anledning av motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 2) avslår det genom proposition 1981/82: 28 framlagda förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen (1972: 429) beträffande 12 §.

2. Ansökningsavgifter vid domstol (mom. 2)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottets bedömningar" och som slutar med "motsvarande del (yrkande 1 delvis)" bort ha följande lydelse:

De bedömningar som har redovisats i det föregående har enligt utskottets mening giltighet även när det gäller det förslag som behandlas nu. Utskottet vill vidare tillägga att anledningen till att nuvarande ordning infördes var att man ville åstadkomma förenklingar i systemet, även om detta skulle medföra ett inkomstbortfall för staten (prop. 1978/79: 90 s. 172). Det förslag som läggs fram innebär visserligen inte att man helt återgår till det tidigare systemet men det skulle otvivelaktigt medföra ökat arbete för myndigheterna, och vilken effekt det kan ha från statsfinansiell synpunkt har inte alls belysts i propositionen. Med bifall till motion 79 i

denna del (delvis) och motion 86 i denna del (yrkande 1 delvis) avstyrker utskottet således bifall till propositionen i denna del.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *ansökningsavgifter vid domstol*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) och motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 1 delvis) avslår det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 9 och 9 a §§.

3. Allmän rättshjälp i fråga om boskillnad, äktenskapsförord och testamente (mom. 3)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 16 med "Utskottet anser" och som slutar på s. 17 med "49 b §§" bort ha följande lydelse:

Förslaget i denna del avser bl. a. rättshandlingar som ett stort antal människor har anledning att göra. Om det genomförs innebär det, i linje med vad som anförs i motion 83, enligt utskottets mening risk för att mindre bemedlade råkar i händerna på oseriösa och kanske rent av ohederliga personer som ger sig ut för att vara specialister på de ärenden det här är fråga om. Denna risk är särskilt stor när det gäller personer som nyligen har kommit till landet och vars medborgarskap i andra länder medför att ärendena är så juridiskt komplicerade att de inte kan klaras genom rådgivning som ju får vara under högst en timme. Av betydelse i sammanhanget är vidare att familjelagsakkunniga inom kort kommer att lägga fram ett förslag som gäller reglerna om äkta makars arvsrätt. Detta kan medföra att många människor vill upprätta testamente.

Mot bakgrund härav och med hänsyn till vad som tidigare har anförts om att ändringar i rättshjälpssystemet bör anstå i avvaktan på en parlamentarisk översyn förordar utskottet att riksdagen med bifall till motion 79 i denna del (delvis), motion 83 i denna del (yrkandena 1 och 2) och motion 86 i denna del (yrkande 1 delvis) avstyrker bifall till propositionen i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under moment 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *allmän rättshjälp i fråga om boskillnad, äktenskapsförord och testamente*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 79 i denna del (delvis), motion 1981/82: 83 i denna del (yrkandena 1 och 2) och motion 1981/82: 86 i denna del (yrkande 1 delvis) avslår det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 8 § första stycket 5 och 6 samt 16 §.

4. Arvodesprövning (mom. 4)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 18 med "Förslaget i denna" och som slutar på s. 19 med "allmänna medel" bort ha följande lydelse:

Som utskottet tidigare har anfört är beslutsunderlaget i detta ärende i vissa avseenden knapphändigt. Förslaget i denna del kan få oförutsedda konsekvenser bl. a. när det gäller advokaternas inställning till biträdes- och försvararuppdrag som ersätts av allmänna medel. Utan en närmare belysning av effekterna av den av departementschefen förordade regleringen anser sig utskottet inte kunna godta den. Utskottet föreslår därför att riksdagen med bifall till motion 79 i denna del (delvis) och med anledning av motion 85 avslår förslaget till lag om ändring i rättshjälpslagen såvitt avser 22 § och förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken. Utskottet vill tillägga att frågan om arvodesprövningen bör övervägas av den parlamentariskt sammansatta kommitté som departementschefen enligt vad som tidigare har angivits avser att tillkalla.

dels att utskottets hemställan under moment 4 bort ha följande lydelse:

4. *beträffande arvodesprövningen*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) och med anledning av motion 1981/82: 85

a. avslår det under moment 1 nämnda lagförslaget beträffande 22 §,

b. avslår det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.

5. Propositionen i övrigt i de delar den behandlas i detta betänkande (mom. 5)

Reservanterna anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 19 som börjar med "I övrigt" och som slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

Inte heller propositionen i övrigt bör vinna riksdagens bifall.

dels att utskottets hemställan under moment 5 bort ha följande lydelse:

5. *beträffande propositionen i övrigt i de delar den behandlas i detta betänkande*

att riksdagen med bifall till motion 1981/82: 79 i denna del (delvis) avslår det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i lagen (1981:830) om ändring i rättshjälpslagen (1972:429).

